

A nyelvjárások témakörének megjelenése nyelvtankönyveinkben

Strelí Zita Ágnes

1. A kutatásról

Dolgozatom anyaga egy szociolingvisztikai kutatás része. A kutatás két részből áll: egyik része egy kérdőíves vizsgálatra épül, amelyben középiskolás és egyetemista magyar szakos hallgatókat kérdeztem meg arról, hogyan viszonyulnak a nyelvjárásokhoz, illetve mennyit tudnak erről a témaköréről. A kérdőívvel tehát egyrészt attitűdvizsgálatot végzek, másrészt a diákok tudását próbálom felmérni. A kutatás másik részében azzal foglalkoztam, mi és hogyan alakítja ki egyrészt a nyelvjárásokról való tudást, másrészt a nyelvjárásokhoz való hozzáállást. Ehhez a kérdőíves felmérés adatait használtam, valamint a nyelvtankönyvekben néztem utána annak, vajon mit tanulhatnak a diákok, hallgatók a témáról.

A tudást egy témáról és a hozzá kapcsolódó attitűdöt nem csupán a tankönyv alakítja ki. Számos más befolyásoló tényező között szerepelhet az, hogy a tanár mit mond el, hogyan tanítja, hogyan kéri számon, számon kéri-e egyáltalán, személyes hozzáállását beleviszi-e, alakít-e attitűdöt szándékosan, továbbá mennyire köti a tanterv az oktatót. Ezekon kívül háttal lehet még a család, a barátok, az osztálytársak, a csoporttársak véleménye, a médiából vagy a könyvekből kapott információk. Annak kiszűrése, honnan kapja a diák azokat az információkat, amelyek a véleménye és a tudása kialakításában döntő szerepet játszanak, igen nehéz feladat lenne, ez egy újabb kérdőíves kutatás tárgyát képezheti.

A kutatásban 101 könyvet vizsgáltam meg abból a szempontból, hogy szerepel-e benne a nyelvjárások témaköre. A továbbiakban azt fogom bemutatni, mit találtam a témakörrel az átnézett könyvekben. A könyvek között nemcsak tankönyvek, hanem egyéb nyelvészeti tárgyú könyvek, illetve tanulmányokat tartalmazó kötetek is szerepelnek. A kutatási korpuszt bővíteni

szeretném: terveim között szerepel egyrészt olyan tankönyvek vizsgálata, amelyeket határon túli iskolákban használnak, másrészt a könyvek csoportosítása korosztály, használati cél, illetve iskolatípus szempontjából.

Egy-egy könyv átnézése során nem csupán a tartalomjegyzéket vettem alapul (például néhány 19. századi könyv nem is tartalmaz tartalomjegyzéket), szükséges volt a könyvek teljes átlapozása. Nemcsak a nyelvjárásokra vonatkozó fejezeteket kellett megnézni, hanem az összes többi olyan témát (például a hangtanról vagy a szókincsről szóló fejezeteket) is, ahol esetleg a nyelvjárások témaköréből egy-egy dolog szóba kerülhet. Előfordult, hogy a könyvben nem volt külön nyelvjárásokkal foglalkozó fejezet, de a szókincsről szóló részben megemlézték a tájszavakat vagy a hangtani részben foglalkozott a szerző a tájnyelvi diftongusokkal.

A vizsgálat nem a teljesség igényével történt, természetesen nem néztem át az összes eddig megjelent magyar nyelvű nyelvtankönyvet. A megvizsgált 101 tankönyv azonban, úgy gondolom, képet tud adni arról, miképpen jelenik meg a témakör, milyen mélységig foglalkoznak vele a szerzők. A 101 könyv közül 42 foglalkozik a témával.

A tankönyveket két csoportra osztottam: 1. az 1990 előtt megjelent tankönyvek és nyelvészeti tárgyú munkák, 2. az 1990 után megjelent tankönyvek. A nyelvészeti tárgyú munkák megnevezést azért használom, mert dolgoztam olyan 18. és 19. századi könyvekkel is, amelyek nem minősülnek sem tankönyvnek, sem nyelvtannak, de szerepel bennük a téma. Az említett két csoportot tovább bontottam annak megfelelően, hogy találtam-e bennük adatot.

A megoszlás tehát a következő: 1. 36 olyan könyvet vizsgáltam, amely 1990 jelent meg, ezek közül 16-ban találtam adatot, 20-ban nem. 2. 65 olyan könyvet vizsgáltam, ami 1990 után jelent meg, ezek közül 26-ban találtam adatot, 39-ben nem. Bár feltűnő, hogy a vizsgált tankönyvek több mint felében nem találtam semmit a témára vonatkozóan, ezt a számadatot nem tekinthetjük reprezentatív statisztikai adatnak. Azért nem, mert nem tankönyvcsaládokat vizsgáltam, nem azt néztem meg, hogy egy-egy tan-

könyvcsalád valahányadik osztályának szóló tankönyvében szerepel-e a témakör. Azért nem ezt a logikát követtem, mert többször előfordult, hogy egy-egy tankönyvcsalád több tankönyvében is találtam adatot, pl. az ötödikeseknek és a nyolcadikosoknak szólóban egyaránt. A 101 könyv közt egyaránt voltak általános iskolásoknak és középiskolásoknak szóló könyvek is.

2. Az 1990 előtt kiadott könyvekről

A szakirodalomból tudhatjuk, hogy a magyar nyelvjárásokra vonatkozó legelső megjegyzések majdnem kizárólag a székely és a magyar nyelv közti eltéréseket állapítják meg. Ilyen például Oláh Miklós esztergomi érsek írása a 16. századból: „A magyarok és a székelyek ugyanazt a nyelvet beszélik, csak hogy a székelyeknek vannak némely különös nemzeti szavaik”. Hasonlót állapít meg Szamosközy István erdélyi humanista történetíró szintén a 16. századból, miszerint a székelyeknek a „magyarokkal egészen megegyező nyelvük van, ha csak a kiejtésben valamit el nem térnek tőlük” (Szúcs 1936: 5–6).

Az egész magyar nyelvterület több dialektusra osztására utaló célzást először egy 1648-ban írt levélben találhatunk. A levél szerzője Mikolai Hegedüs János lelkész, a levél címzettje pedig lelkésztársa Demetrei Márton (uo. 7).

Az általam vizsgált legkorábbi könyv 1787-ből származik. A továbbiakban a számadatok csak azokra a könyvekre vonatkoznak, amelyekben találtam adatot. Két 18. századi és hat 19. századi könyv található a listán, a maradék nyolc könyv 20. századi. Több szempont szerint vizsgáltam meg ezeket a könyveket:

1. megad-e a könyv nyelvjárásra valamilyen definíciót,
2. mit tartalmaz a témakör,
3. említ-e egyáltalán és ha igen, milyen nyelvjárásokat, nyelvjárási területeket,
4. ad-e a tankönyv valamiféle nyelvjárási tipológiát,
5. milyen nyelvjárási jellegzetességeket közöl?

2.1. A nyelvjárás definiálása 1990 előtt

Mindenképpen említésre méltóak a korai munkák, több közülük azt vallja, hogy a magyar nyelven belül nincsenek is nyelvjárások. Gyarmathi Sámuel például a következőket írja: „Ezen kevés különbségek tehát, nem határozhatnak engem arra, hogy a magyar nyelvben Dialectusokat állassak lenni” (1794: 359–376). A szerző alapvetően arra az álláspontra helyezkedik, hogy a magyarban nincsenek különböző nyelvmódok. Víg (1800: 109–110, 116–120) könyvében hasonló megítélést olvashatunk: „ritka tulajdonságú anyai nyelvünknek vagyon ugyan helybéli különbsége: ez nem olly nagy, hogy dialectus nevet érdemeljen”, és „az egész helybéli különbség egyedül némely szokásban lévő szavaktól függene”.

Az általam vizsgált könyvek közül az 1905-ös az első, amelyben szerepel valamiféle meghatározás, hogy mi is a nyelvjárás, de ez is inkább a nép nyelvének jellemzése: „Itt a nyelv a legtermészetesebben fejlődik, legkevésbé van külső hatásoknak kitéve. Nemcsak hangjaikban különböznek egymástól a nyelvjárások, hanem ugyanazokat a gondolatokat másképp fejezik ki. Nyelvemlékül szolgálnak, az irodalom is tanulhat belőlük. Eltérnek a köznyelvtől a kiejtésben, a jelentésben, alakban, mondat-szerkezetben” (Simonyi 1905: 29–36).

A 16 könyv közül mindössze hétben található meghatározás a nyelvjárásra (Simonyi 1905: 29–36, Petri 1924: 5–6, Károly 1941: 28, Szabó 1950: 169–170, Benkő–Kálmán 1951: 33–34, 243–248, Szemere 1963: 179–183, Honti–Jobbágyiné 1984: 53–55), kilencben nem (Baróthi Szabó 1787, Gyarmathi 1794, Baróthi Szabó 1800, Víg 1800, Kassai 1817, Bitnicz 1837, Fogarasi 1843, Riedl 1864). Ezek a meghatározások a legtöbb esetben nem tökéletes definíciók. Petri (1924: 5–6) azt írja, hogy az „ország különböző vidékein használatos beszédmódokat” nevezzük nyelvjárásoknak. Érdekes, sőt attitűdöt alakító Károly (1941: 28) megfogalmazása: „Ez a beszéd a tájszólás, mely egyáltalában nem alacsonyabb rendű, mint az irodalmi nyelv, csak más.” A maihoz legközelebb álló talán a

Honti–Jobbágné-féle (1984: 53–55) definíció: „A nyelvterületek változatai a nyelvjárások (közkeletű idegen szóval dialektusok).”

2.2. A nyelvjárások csoportosítása 1990 előtt

Feldolgozott anyagomban valódi nyelvjárás tipológiát először az 1905-ös tankönyvben olvashatunk, ahol a szerző nyolc nyelvjárástípust különít el, ezek a következők: 1. nyugati, 2. dunántúli, 3. alföldi, 4. duna-tiszai, 5. északnyugati, 6. északkeleti, 7. Király-hágón túli, 8. székely. Megemlíti még a székely mellett a moldvai csángót, de nem külön nyelvjárástípusként (Simonyi 1905: 29–36).

A 16 könyv közül még Benkő–Kálmán (1951: 33–34) és Szemere (1963: 179–183) ad tipológiát; az 1951-es nyolc (1. nyugati, 2. dunántúli, 3. déli, 4. tiszai, 5. palóc, 6. északkeleti, 7. mezőségi, 8. székely, illetve csángó), az 1963-as kilenc (1. nyugati, 2. dunántúli, 3. déli, 4. tiszai, 5. tiszai, 6. palóc, 7. északkeleti, 8. mezőségi, 9. székely) nyelvjárástípust különít el. Érdekesség, hogy az 1951-es tankönyv már közöl térképet a nyelvjárások területi megoszlásáról. Itt is megemlítik a csángókat a székely nyelvjárás mellett, de itt sem külön nyelvjárástípusként. (Több mai tankönyvünk például nem közöl térképet, és a csángókat is figyelmen kívül hagyja.)

Figyelemre méltó a következő megállapítás 1800-ból: „Régen volt dialektus valóságos értelemben, kettő: 1. együgyű és 2. kedves hangú.” Együgyű dialektusban elhangzó szavak például az *embervel*, *házvel*, *mondanája* és *hatször*. Ezzel szemben kedves hangú dialektusban mondvá ezeket: *emberrel*, *házzal*, *mondaná*, *hatször*. E szerint a könyv szerint: „a Halotti beszéd is az együgyű dialektus maradványa” (Víg 1800: 109–110, 116–120). Nyilvánvaló, hogy az *együgyű*-t itt nem mai, pejoratív jelentése szerint kell értelmeznünk.

Bitnicz (1837: 9–10, 18, 125) felosztásában Bíborbanszületett Konstantinra hivatkozva a következőket írja: „amikor eleink mai lakhelyünkön megtelepedtek nyelvünk két beszédejtésre oszlott: 1. a palócoktól, széke-

lyektől és más mellékágtól beszélt palóc nyelvre és a 2. másik magyar nyelvre, ami különbözött az elsőtől, de egyik a másikat megértette.” Érdekes, hol jelöli ki a szerző a palóc beszédejtés területét: „Ahol a palóc még ma is divatozik: a Mátra körül, Heves, Borsod és Gömör vármegyékben, nem járatlan benne Veszprém, Somogy és Zala némely tája, főképp Göcsej, kiterjed Vas, Sopron és Győr vármegye némely környékeire, él vele a Nyitravölgyi magyarság is, ha igaz Telegd tájéka is Biharban.” Tudható, hogy a *palóc* terminus ebben az esetben magát a *nyelvjárás* fogalmát helyettesítette. Fogarasi (1843: 37–39) szerint: „Két fő osztály van a magyar szójárásokban: az 1. a nyílt hangzókat szereti, a 2. a zárt hangzókat szereti.”

2.3. A nyelvjárási jellegzetességek megjelenése a vizsgálati anyagban 1990 előtt

A 16 vizsgált könyv közül mindössze egyben (Benkő–Kálmán 1951: 33–34, 243–248) találtam meg az egyes nyelvjárástípusok jellemzését. Itt minden egyes nyelvjárástípusnál – amelyekből nyolcat sorol fel – megad néhány hangtani, lexikai és nyelvtani jellemzőt a tankönyv.

A tájszavakkal ezek az 1990 előtt megjelent tankönyvek részletesen nem foglalkoznak. Példákat sorolnak fel, több könyv tájszavakkal vezeti be a témakört. Petri (1924: 5–6) a felsorolt tájszavak után így folytatja: „az ilyen, a művelt ember nyelvétől eltérő beszédet nyelvjárásnak nevezzük”, valamint „a művelt emberek általában nem beszélnek nyelvjárásban”.

3. Az 1990 után kiadott könyvekről

A vizsgált 65 könyv közül 26-ban találtam adatot. A 26 könyv közül a legkorábbi 1993-as kiadású (Szende 1993: 22–25, 39), a legfrissebb pedig 2005-ös (Antalné Szabó – Raátz 2005: 132–134).

3.1. A nyelvjárás definiálása 1990 után

A 26 tankönyvből nyolcban nem találtam semmiféle meghatározást a nyelvjárásra, többi 18 tankönyv megpróbálja meghatározni a fogalmat.

A legtöbb meghatározásban a lényegi elem, hogy a nyelvjárás területi nyelvváltozat. Például egy 1993-as tankönyv ezt a definíciót adja meg: „a táji különbségeket mutató nyelvváltozatokat nyelvjárásoknak nevezük” (Szende 1993: 22–25, 39). Egy 1998-as könyvbe ezt olvashatjuk: „a nyelvjárás a magyar nyelv területi alapú nyelvváltozata” (Kugler – Tolcsvai Nagy 1998: 147–164). Van azonban olyan tankönyv is, amely a meghatározásában nem tér ki a területhez kötöttségre: „A nyelvjárások az irodalmi nyelv és a köznyelv egységesítő hatásától viszonylag mentes nyelvváltozatok, amelyeknek önálló rendszerük van” (Gaál 1998: 110–128). Félreértésekre adhat okot a következő definíció egy része: „a magyar nyelv az írott és beszélt köznyelv kialakulása előtt különböző nyelvjárások formájában létezett. A köz- és irodalmi nyelv kialakulása után a nyelvjárások megmaradtak a nép nyelvének, lényegében a paraszti lakosság nyelvváltozatának” (Józsefné Urbán – Szabóné Tóvári j. n. 112). Ebben az esetben a „paraszti lakosság” kifejezésen lehetne változtatni, ugyanis – bár tartalmilag helyes a megállapítás – sztereotípiákat erősíthet. Köztudott, hogy manapság a *paraszt* sokkal inkább pejoratív értelemben használatos kifejezés, ‘buta, műveletlen ember’ jelentésben. Persze ez nem jelenti azt, hogy az eredeti jelentést nem ismerik a diákok. Az emberekben azonban sajnos a mai napig él az a sztereotípia, hogy a buta, műveletlen, iskolázatlan emberek beszélnek nyelvjárásban, és erre a jelentéskörre használják szinonimaként azt, hogy *paraszt*. Ezért nem tartom megfelelőnek ezt a megfogalmazást.

Minden tankönyvnél alapvető elvárás lenne az, hogy egy-egy új témánál, tananyagnál az alapvető fogalmakat a témakörrel kapcsolatban pontosan tisztázza. A nyelvjárások témaköre különösen olyan terület, ahol az alapfogalmak és a szemléltető példák elválaszthatatlanok egymástól. Például, ha egy tankönyv szerzője egyáltalán nem is írja le, hogy mi az a

nyelvjárás, akkor hiába említi példaként, hogy pl. Palócföldön nyelvjárásban beszélnek, mert a célközönsége, a diákok nem fogják tudni, mit jelent az, ha valaki nyelvjárásban beszél (Magassy – Magassyné Molnár 1999).

3.2. A nyelvjárások csoportosítása 1990 után

A nyelvjárástípusok megkülönböztetése és felsorolása tekintetében már rosszabb az arány, mint a nyelvjárás definiálásánál. 11 tankönyv nem ad tipológiát, nem különíti el az egyes nyelvjárástípusokat, ugyanakkor példaként viszont említi őket.

A megvizsgált tankönyvek két kivétellel nyolc nyelvjárástípust különítenek el, azonban ezek sem ugyanazok a típusokat sorolják föl. Szende (1993: 22–25, 39) az egyetlen az itt vizsgált tankönyvek szerzői közül, aki külön csoportba sorolja a csángókat: 1. nyugati, 2. dunántúli, 3. déli, 4. palóc, 5. északkeleti, 6. mezőségi, 7. székely, 8. csángó. Más csoportosítást találunk például Zsolnai (2000: 110–113) tankönyvében: 1. nyugati, 2. dunántúli, 3. déli, 4. tiszai, 5. palóc, 6. északkeleti, 7. mezőségi, 8. székely. Egy tankönyv hét nyelvjárás régióról számol be: 1. nyugati, 2. dunántúli, 3. dél-alföldi, 4. tiszai, 5. északi (palóc), 6. északkeleti, 7. mezőségi (Józsefné Urbán – Szabóné Tóvári 1998: 51–53). Egy másik pedig kilenc típusról tesz említést: 1. nyugati, 2. dunántúli, 3. dél-dunántúli, 4. dél-alföldi, 5. tiszai, 6. palóc, 7. északkeleti, 8. mezőségi, 9. székely (Gaál 1998: 110–128).

A 2001 után megjelent tankönyvek között nem találtam egyetlen sem, amely követné a legújabb tipológiát, mely szerint tíz magyar nyelvjárás-területet – másképpen nyelvjárás régiót különböztetünk meg: 1. nyugat-dunántúli, 2. közép-dunántúli – kislalföldi, 3. dél-dunántúli, 4. dél-alföldi, 5. palóc, 6. Tisza–Körös vidéki, 7. északkeleti, 8. mezőségi, 9. székely, 10. moldvai (Juhász 2001: 264).

A régiók felsorolása mellett az is fontos lenne, hogy a tankönyvek bemutassák, hol helyezkednek el ezek a nyelvjárás területek. Ehhez persze szemléltető térkép szükséges, amit az 1990 után kiadott 26 tan-

könyvből 14-ben találtam (azokban, amelyekben tipológiát is). Ezek általában a nyelvjárások területi elhelyezkedését bemutató térképek, de néhány könyvben megtaláltam egy-egy jelenség izoglossza-térképét és egy-egy lexéma szóföldrajzi térképét.

3.3. A nyelvjárasi jellegzetességek megjelenése a vizsgálati anyagban 1990 után

A tankönyvek fele, 13 egyáltalán nem jellemzi a nyelvjárástípusokat, és mindössze hat tankönyv ad konkrétan az egyes nyelvjárástípusokhoz kapcsolódó jellemzést. Ezek főleg hangtani és lexikai nyelvjárasi jelenségeket sorolnak fel. Előfordulnak olyan könyvek is, amelyek általánosságban megemlítenek néhány nyelvjárasi jelenséget. Például az *í*-zést vagy az *ö*-zést, de van olyan is, ahol csak néhány nyelvjárasi hangot sorolnak fel a szerzők.

Tájszóra nyolc tankönyv nem hoz példát. A többi igen, de mindössze hatban van valamiféle definíció a tájszóra, és öt sorolja fel a tájszavak három csoportját (Hegedűs 2001: 378,; alaki, jelentésbeli, valódi tájszavak). A legjobb megoldás, amikor a szerzők nem csupán definíciót adnak és példákat sorolnak fel a tájszavakra, hanem bemutatják egy-egy tájszó szóföldrajzi térképét. Néhány esetben erre is találtam példát, Kugler – Tolcsvai Nagy (1998: 147–164) közli tankönyvében a *kacsa* és a *kukorica* szóföldrajzi térképét.

Logikátlan, hogy a tankönyv úgy ad meg példákat egy fogalomra, hogy előtte nem tisztázta a fogalom jelentését (jelen esetben a *tájszóét*).

A 26 tankönyvből mindössze háromban találtam példát arra, hogy a szerzők felvállalják az attitűd (ki)alakításának feladatát (Jobbágyiné András – Széplaki – Törzsök 1998: 108–112, 140–143, Kugler – Tolcsvai Nagy 1998: 147–164, Jobbágyiné András – Dr. Széplaki – Törzsök j. n. 101–106). Ők leírják azt, hogy a nyelvjárásokat értékként kell kezelni, nem szabad elítélni, kigúnyolni azt, aki nyelvjárásban beszél: „A nyelvjá-

rási beszéd lenézése, kigúnyolása másokat sértő, elítélendő cselekedet” (Kugler – Tolcsvai Nagy 1998: 147–164).

4. Összegzés

Jelen kutatás eredményei több ponton elgondolkodtatóak. Ugyan 101 tankönyv és nyelvészeti tárgyú munka csoportosítás nélküli vizsgálata nem adhat teljes képet arról, hogyan szerepel a témakör a magyar nyelvű tankönyvekben, de mintaként a további kutatásokhoz kiindulópontként szolgálhat.

A vizsgálat tanulságos, hiszen mindezekből látható, hogy mennyire nyújtanak (ha nyújtanak egyáltalán) támaszt tankönyveink a magyartanároknak a tanításhoz, illetve a diákoknak a téma tanulásához. Sok tankönyv témafeldolgozása több ponton nem logikus felépítésű. Dialektológusok, pedagógusok és tankönyvírók együttes munkájával viszont célt lehetne érni.

Irodalom

- Antalné Szabó Ágnes – Raácz Judit 2005. *Magyar nyelv és kommunikáció. Tankönyv a 11–12. évfolyam számára.* Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Baróthi Szabó Dávid 1787. *Ki nyertes az hangmérséklésben? Az erdélyiek' nyelvek járása szerint.* Kassa.
- Baróthi Szabó Dávid 1800. *Orthographia és Grammatica béli észre-vételek a' magyar prosodiá-val együtt.* Komárom.
- Benkő Loránd – Kálmán Béla (szerk.) 1951. *Magyar nyelvtan. A gimnáziumok I–IV. osztálya számára.* Budapest: Tankönyvkiadó.
- Bitnicz Lajos 1837. *Magyar nyelvtudomány. A magyar nyelv természetéről.* Pest: Nyomtatta Trattner-Károlyi.
- Fogarasi János 1843. *Művelt magyar nyelvtan elemi része.* Pest: Nyomtatta Heckenast Gusztáv.
- Gaál Edit 1998. *Nyelvről, anyanyelvről 15 éveseknek.* Budapest: Műszaki Kiadó.
- Gyarmathi Sámuel 1794. *Okoskodva tanító magyar nyelvmester.* Kolozsvár: Nyomtatta Hochmeister Márton.
- Hegedűs Attila 2001. A nyelvjárasi szókészlet és vizsgálata. In: Kiss Jenő (szerk.) *Magyar dialektológia.* Budapest: Osiris Kiadó.
- Honti Mária – Jobbágné András Katalin 1984. *Magyar nyelv I. osztály.* Budapest: Tankönyvkiadó.
- Jobbágné András Katalin – Dr. Széplaki György – Törzsök Édua j. n. *Tankönyv és szöveggyűjtemény a 12. évfolyam számára.* Budapest: Műszaki Könyvkiadó.
- Jobbágné András Katalin – Széplaki György – Törzsök Édua 1998. *Magyar nyelv VIII. A magyar nyelv története, nyelvi rendszer és nyelvhasználata.* Budapest: Calibra Kiadó.
- Józsefné Urbán Ildikó – Szabóné Tóvári Éva 1998. *Magyar nyelv I–III. A szakképző iskolák számára. (Szakközépiskolák, szakmunkásképzők)* Budapest: Konsept Kiadó.
- Józsefné Urbán Ildikó – Szabóné Tóvári Éva j. n. *Magyar nyelv. A 11–12. osztályok számára.* Piliscsaba: Konsept-H Kiadó.
- Juhász Dezső 2001. A magyar nyelvjárások területi egységei. In: Kiss Jenő (szerk.) *Magyar dialektológia.* Budapest: Osiris Kiadó.
- Károly Pál 1941. *Vidám magyar nyelvtan és helyesírás.* Budapest: Lingva Kiadó
- Kassai József 1817. *Magyar nyelvtanító könyv.* Sárospatak: Nyomtatta Nádaskay András.
- Kugler Nóra – Tolcsvai Nagy Gábor 1998. *Magyar nyelv. Tankönyv 14–15 éveseknek.* Budapest: Korona Kiadó.

- Magassy László – Magassyné Molnár Katalin 1999. *Százszorszép anyanyelv. 8. évfolyam. Tankönyv 13–14 éveseknek*. Celldömölk: Paus-Westermann Könyvkiadó Kft.
- Petri Mór 1924. *Magyar nyelvtan a polgári fiú és leányiskolák első osztálya számára*. Budapest: Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) R. T. Könyvkiadóvállalat.
- Riedl Szende 1864. *Magyar nyelvtan*. Pest: Kiadta Pfeifer Ferdinánd.
- Simonyi Zsigmond 1905. *Magyar nyelvészet*. Budapest: Athenaeum Irodalmi és Nyomdai R.-Társulat.
- Szabó Árpád 1950. *Magyar nyelvtan az általános iskolák V–VIII. osztálya számára*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Szemere Gyula 1963. *Magyar nyelvtan az általános gimnáziumok levelező tagozata számára. I–IV. osztály*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Szende Aladár 1993. *A magyar nyelv tankönyve középiskolásoknak*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Szűcs József 1936. *A népnyelvi kutatás története*. Budapest: Spitzer Nyomda.
- Víg László 1800. *Versegi Ferencnek megfogytkozott okoskodása a tiszta magyarságba*. Trattner Mátyás betűivel. Pest.
- Zsolnai József (alkotószerk.) 2000. *Magyar nyelv az általános iskolák 5. osztálya számára*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Summary

The representation of dialects in Hungarian grammar books

It is generally known that still several stereotypes exist in Hungarian people's mind about dialects. There is no question about this situation having to be changed. It is not easy to make this change, but it could be started with forming teachers' attitude or using better books in schools. I examine Grammar books and publications in the field of Linguistics in this study to find out how the subject of Hungarian dialects is presented in them if it is presented at all. I focus on some important questions in my study, for example: if the concept of dialects is defined in the Grammar book; if Hungarian dialects are classified and if so, what classification is used and how the groups are described. Examining 101 books, I found that very few of them include the subject of dialects and even those miss the definition of dialects in some cases. Several new secondary Grammar books fail to follow the latest publications and that is how we can find 8 or maximum 9 dialectical regions listed in them instead of the 10 regions. The attitude towards a subject and the knowledge about it should not be developed only by families and teachers, but books as well.